

ਰੇਡੀਓ ਲਵੀਵਾਰ: ਜਲਵਾਯੂ ਬਦਲਾਅ - ਕਿਉਂ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ ਫਿਜ਼ਾਏਂ

ਕੜੀ ਨੰ. 28

ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਨਾ ਮੋੜੋ

(Don't Turn Your Face Away)

ਖੋਜ ਤੇ ਲੇਖਣ- ਡਾ. ਅਨੁਰਾਗ ਸ਼ਰਮਾ

ਖੋਜ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰੁਪਾਂਤਰ : ਭਾਰਤ ਗਿਆਨ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਮਤੀ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

(In this episode by way of dialogue among a writer and the scientists, some clarifications have been provided to enable them to enlighten the public through their writings about the climate change. Need for science in mother tongue, , despite chilling cold how far is inappropriate to talk about global warming, extinction of the Australian Rat Molomis due to rising sea level despite the burrows being at a height, endangered 39 mega cities of the world including 12 ones with more than 10 million population situated within 100 KM due to rising sea, rate of temperature getting doubled during half a century, decrease in reflection power of ice, receding Greenland ice cover by 50 to 1000 billion ton annually during 1993 to 2003, destruction of the huge environmental eco system of Australian sea rocks by 50% reduction in the 1500 species of Fish and 4000 species of Coral, due to increasing acidification of sea water, danger to food security due to erratic rains, increasing temperature during Feb.-March leading to reduction in yield, rising food prices leading to starvation of the poor, floods in Barmer in Rajasthan and drought in North -East has been used as a source for writing on scientific basis for the good of the mankind.)

ਇਸ ਕੜੀ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਛਿੜੀ ਨੌਕ ਝੌਂਕ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੀ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣ ਸੁਚੇਤ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਫਿਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਬਤ ! ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਬਾਬਤ, ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਰਦੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਾਜਬੀਅਤ, ਚੜ੍ਹੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਚੇ ਥਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਖੁਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਰ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਚੂਹੇ ਮੈਲੋਮਿਸ ਖਾਤਮਾ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ 100 ਕਿਲੋ ਮੀਟਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚਲੇ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ 12 ਮਹਾਂਨਗਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ 39 ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ, ਪਿਛਲੀ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਣ ਦੀ ਦਰ ਦਾ ਦੁਗੁਣਾ ਹੋਣਾ, ਬਰਫ ਦੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਦੀ ਅਲਬਿਡੋ ਘਟਣਾ , ਗਰੀਨਹਾਊਸ ਦੀ ਬਰਫਾਨੀ ਚਾਦਰ ਦਾ 1993 ਤੋਂ 2003 ਤੱਕ ਸਾਲਾਨਾ 50 ਤੋਂ 10,000 ਕਰੋੜ ਟਨ ਘੱਟਣਾ, ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੇਜ਼ਾਬੀਪਨ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਾਇ ਪਰਿਆਵਰਣੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਾਲੀ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਵੱਡੀ ਧੁੱਸੀ ਚਟਾਨ ਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਦੀਆਂ 1500 ਤੇ ਮੂੰਗਿਆਂ ਦੀਆਂ 4000 ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਅੱਧੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ, ਵਰਖਾ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਰੁਖ ਕਰਕੇ ਭੋਜਨ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਰਾ, ਫੱਗਣ ਵਿੱਚ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਣ ਨਾਲ ਕਣਕ ਦੇ ਦਾਣੇ ਦਾ ਮਾਜੂ ਪੈਣਾ, ਝਾੜ ਘਟਣਾ, ਭੋਜਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ

ਅਸਮਾਨੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਬਾੜਮੇੜ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਤੇ ਉਤਰੀ ਪੂਰਬੀ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੌਕੇ ਆਦਿ ਦੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੱਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋਰ !)

ਪਾਤਰ

ਔਰਤ ਸੂਤਰਧਾਰ

ਮਰਦ ਸੂਤਰਧਾਰ

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਉਮਰ ਲਗਭਗ 20 ਸਾਲ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ

ਡਾ. ਉਮਾ: ਕਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਾਈਲਡ ਲਾਈਫ ਵਿਗਿਆਨੀ

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਡਾ. ਉਮਾ ਦੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੌਸਮ ਵਿਗਿਆਨੀ

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਡਾ. ਉਮਾ ਦੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਜਲਵਾਯੂ ਵਿਗਿਆਨੀ

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਐਲਾਨ

(ਸਿਰਲੇਖ ਗੀਤ ਦਾ ਸੰਗੀਤ-ਟ੍ਰੈਕ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ)

ਜਲਵਾਯੂ ਬਦਲਾਅ, ਕਿਉਂ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈਂ ਫਿਜ਼ਾਏਂ

(ਸੰਗੀਤ...)

ਐਲਾਨ : ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਵੱਲੋਂ ਵਿਗਿਆਨ-ਪ੍ਰਸਾਰ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਹੈ, ਵਿਗਿਆਨ ਲੜੀਵਾਰ “**ਕਿਉਂ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈਂ ਫਿਜ਼ਾਏਂ**” ਦੀ ਅਠਾਈਵੀਂ ਕੜੀ ‘**ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਨਾ ਮੋੜੋ**’!

(ਸਿਰਲੇਖ ਗੀਤ ਦਾ ਸੰਗੀਤ...)

ਔਰਤ ਸੂਤਰਧਾਰ : ਹਾਂ, ਪਿਆਰੇ ਸ਼੍ਰੋਤਿਓ ...ਵਿਗਿਆਨ ਲੜੀਵਾਰ “**ਕਿਉਂ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈਂ ਫਿਜ਼ਾਏਂ**” ਦੀ ਅਠਾਈਵੀਂ ਕੜੀ ਵਿੱਚ ਨਿੱਘਾ ਸੁਆਗਤ ਹੈ। ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ! ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ! ਨਮਸਤੇ!

ਮਰਦ ਸੂਤਰਧਾਰ : ਹਾਂ! ਪਿਛਲੀ ਕੜੀ “**ਜਲਵਾਯੂ ਬਦਲਾਅ ਤੇ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ-ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਪ੍ਰਭਾਵ**” ਵਿੱਚ ਸੁਣੀ ਸੀ ਕਹਾਣੀ ਅਸੀਂ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਬਦਲਦੇ ਜਲਵਾਯੂ ਅਤੇ ਵਧਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਦੀ !

ਔਰਤ ਸੂਤਰਧਾਰ : ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਕਹਾਣੀ ਕਿ ਵਧਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਕਿਵੇਂ ਹੁਮਦਾ ਹੈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਧਰਤੀ, ਹਵਾ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ !

ਮਰਦ ਸੂਤਰਧਾਰ : ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿੱਸਾ ਕਿ ਕਿੰ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਨੇ ਚੇਵੇਂ ਪਹਿਲੂ ਯਾਣੀ ਫਾਇਦੇ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ , ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸੇ !

ਔਰਤ ਸੂਤਰਧਾਰ : ਸੁਣਾਈ ਸੀ ਗਾਥਾ ਉਸ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ, ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਤੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜਿਹੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਦੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ‘ਤੇ !

ਮਰਦ ਸੂਤਰਧਾਰ : ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਧਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਕਾਰਨ ਵੱਧਦੀ ਕਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਵਧਾਈ ਹੈ ਹਰਿਆਲੀ 39% ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਪਰ ਅਤੇ ਹਰਿਆਲੀ ਘਟੀ ਤਾਂ ਹੈ ਕੇਵਲ 3% ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਹੀ !

- ਔਰਤ ਸੂਤਰਧਾਰ** : ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ ਵਿਸਤਾਰ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਾਰਬਨਡਾਈ ਅਕਸਾਈਡ ਜੋ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਬਣਦੀ ਹੈ ਖਾਜ਼ਾ ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਇਸਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਝਾੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਵਧ !
- ਮਰਦ ਸੂਤਰਧਾਰ** : ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਣ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਅਤਿ ਸ਼ੀਤ ਹਿੱਸੇ ਜਿਹੜੇ ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਉਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸ਼ੀਤ ਘਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਯੋਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਲਈ !
- ਔਰਤ ਸੂਤਰਧਾਰ** : ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ ਇਹ ਭੇਦ ਵੀ ਕਿ ਹਰਿਤਘਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗੈਸਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਸਰਜਨ ਵੱਧਦਾ ਹੈ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪਹਿਏ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਖਦਸ਼ਾ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦਾ ਅਤੇ ਬੇਰੁਜਗਾਰੀ ਦੇ ਵਧਣ ਦਾ !
- ਮਰਦ ਸੂਤਰਧਾਰ** : ਹੋਈ ਸੀ ਚਰਚਾ ਕਿ ਸਟਰੈਟੋਸਫੀਅਰ ਵਿੱਚ ਕਾਰਬਨਡਾਈ ਅਕਸਾਈਡ ਤਾਂ ਲਰਦੀ ਹੈ ਜ਼ੋਨ ਮੋਰੀ ਦੀ ਮੁਰੰਤ ਅਤੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜ਼ੋਨ ਪਰਤ ਨੂੰ ਮੋਟਾ !
- ਔਰਤ ਸੂਤਰਧਾਰ** : ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਕਾਰਨ ਬਰਫਾਂ ਪਿਘਲਣ ਕਰਕੇ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੇ ਵਪਾਰ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤੇ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਘੁੰਮੇਗਾ ਵਪਾਰ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਪਹੀਆ !
- ਮਰਦ ਸੂਤਰਧਾਰ** : ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਵਰਖਾ ਦਾ ਰੁਖ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਵਿੱਚ !
- ਔਰਤ ਸੂਤਰਧਾਰ** : ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਫਾਇਦੇ ਜੋ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਦੇ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੱਝ ਕੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਕੀਕਤ ਵੀ ਹਨ ! ਪਰ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਆਂਕਣ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਧਰਤ ਗ੍ਰਹਿ ਵਾਸਤੇ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਬਣਦੀ ਹੈ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੀ !
- ਮਰਦ ਸੂਤਰਧਾਰ** : ਅੱਜ ਦੀ ਇਸ ਕੜੀ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਂਗੇ ਅਸੀਂ ਕਹਾਣੀ, ਕਿ ਜਲਵਾਯੂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ !
- ਮਰਦ ਸੂਤਰਧਾਰ** : ਲਓ ਸੁਣੋ ਇਸ ਨਵੇਂ ਲੜੀਵਾਰ ‘**ਕਿਉਂ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ ਫਿਜ਼ਾਏਂ**’ ਦੀ ਅਠਾਈਵੀਂ ਕੜੀ ‘**ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਨਾ ਮੋੜੋ**’ ! ਲਓ! ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਕਲਾਕਾਰ!

.....ਲੜੀਵਾਰ ਦੀ ਧੁਨ.....

.....ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਦਲਾਅ ਸੰਗੀਤ.....

.....ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪਹਿਲਾ.....

(ਸਵੇਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ - ਪਲੇਟ ਵਿੱਚ ਕੱਪ ਰੱਖਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼)

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: (ਹਸਦੇ ਹੋਏ) ਉਮਾ ਅੱਜ ਚਾਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਬਣੀ ਹੈ ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਵਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਹੈ ਜਾਂ ਅੱਜ ਤੇਰੀਆਂ ਸਹਿਯੋਗਣਾਂ ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਅਤੇ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਹੈ।

ਡਾ. ਉਮਾ: ਚਾਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਮਨੀਸ਼ਾ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ ! ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭਾਂਡੇ ਧੋਣ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਬਨਾਉਣ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ! ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਵਲ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕੇ ਕੀ ਕਰੇਗੀ...

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਕੀ ਮਾਜਰਾ ਹੈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਲੋਚਕ ਲੋਕ

ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਦੁਹਾਈਆਂ ਦਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਥੱਕਦੇ.....

ਡਾ. ਉਮਾ: ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਗੱਲ ਤਰਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦੀ..

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵਣ-ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹੋ ਅਤੇ ਸਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ.. ਵਿਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਾਹਿਤ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸਮਾਜ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹਰ ਖੋਜ ਵੀ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡਾ. ਉਮਾ: ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝਾ ਕੇ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਹਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਦੇਣ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚਲੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦੀ ਦੇਣ, ਦੱਸਣ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਮਾਹਿਰ ਹੋ, ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਯੁੱਗ 'ਚ ਵੀ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤ ਝੁਠਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੀ ਚੁਸਤੀ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ...

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਵੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ.... ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁੱਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਈ ਧਰਤੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ.....

ਡਾ. ਉਮਾ: ਪਰ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਲਾਲਚ ਵੀ ਤਾਂ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੁਹਾਡੇ ਜਿਹੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ..

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਹੀ ਵਿਖਾਉਣਾ ਹੈ , ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣੀ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਵਿਖਾਉਣਾ ਹੈ...

ਡਾ. ਉਮਾ: ਹਾਂ ਤੇ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦਾ ਠੀਕਰਾ ਵਿਗਿਆਨ ਸਿਰ ਫੋੜਨਾ ਹੈ..

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਵਾਹ! ਠੰਢ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ..

ਡਾ. ਉਮਾ: ਅੱਛਾ ! ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਂਹਦੇ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਸ਼ੱਕ ਹੈ...

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਕਿਸੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ ਪਾਸੜ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਖੇਡ ਹੀ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਲੇਖ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿਆਂ - ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਇਕ ਕਿਆਸਿਆ ਵਿਗਿਆਨ।

(ਉਦੋਂ ਹੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜਦੀ ਹੈ)

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੇਰੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਅਤੇ ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਆ ਗਈਆ ਹਨ... ਮੈਂ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ।

(ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼)

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਨਮਸਕਾਰ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਜੀ ... ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਜੀ ਨਮਸਕਾਰ...

ਦੇਵੇਂ: ਨਮਸਤੇ ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ...

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਬਸ ਤੁਹਾਡੀ ਦੇਵਾਂ ਦੀ ਹੀ ਉਡੀਕ ਸੀ.. ਆਉ...!

.....ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਦਲਾਅ ਸੰਗੀਤ.....

.....ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੂਜਾ.....

(ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਪੈੜਚਾਲ ਦੀ ਧੁਨੀ)

ਡਾ. ਉਮਾ: ਆਓ ਜੀ ! ਆ ਜਾਓ...! ਕਿਵੇਂ ਆਉਣਾ ਹੋਇਆ ?

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੈ...! ਬਿਨਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਐ !

(ਹੱਸੀ)

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੋ.. ਮੈਂ ਵਧੀਆ ਜਿਹੀ ਕੌਫੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਾਰੇ: ਵਾਹ! ਵਾਹ! ਜ਼ਰੂਰ।

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਵੈਸੇ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਖਾਣਾ ਵੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ.. ਲਗਦੈ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਕੰਮ ਘੱਟ ਹੀ ਹੈ।

(ਹੱਸੀ)

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੇਵਾ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ.. ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਸ ਲਈ ਕੀ ਮਿਲਣਾ ਹੈ.. ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ.. (ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ)

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਸਾਡਾ ਕੀ ਐ ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਵਾ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਸੇ 'ਚ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ..

(ਤੇਜ਼ ਹੱਸੀ)

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਮੈਂ ਕੌਫੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ..

ਡਾ. ਉਮਾ: ਹਾਂ ਦੱਸੋ ਕੀ ਕੰਮ ਸੀ?

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਦਰਅਸਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਪੇਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਵਾਇਰਨਮੈਂਟ ਜਰਨਲ ਵਿਚ ਬਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਖਾਉਣਾ ਸੀ...

ਡਾ. ਉਮਾ: ਓ ਵਾਹ! ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ! ਉਸ ਜਰਨਲ ਦਾ ਤਾਂ ਇੰਪੈਕਟ ਫੈਕਟਰ ਵੀ 4 ਹੈ...

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਹਾਂ...

(ਅੰਦਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ)

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਜਿੰਨਾ ਇੰਪੈਕਟ ਫੈਕਟਰ ਵੱਧ ਓਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉਹ ਜਰਨਲ ! ਓਨਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਉਸ ਦਾ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ..

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਹਾਂ ਜੀ ! ਖੋਜ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਓਨੀ ਹੀ ਮਹੱਤਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ..

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: (ਕਮਰੇ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ) ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਉ ਕਿ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਵਾਲੇ ਇੰਪੈਕਟ ਫੈਕਟਰ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਛਪਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਤਿਕਤਮਬਾਜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ? ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਇੰਪੈਕਟ ਫੈਕਟਰ ਵਾਲੇ ਜਰਨਲ ਵਿਚ ਵੀ ਚੰਗੀ ਖੋਜ ਛਪਦੀ ਹੋਵੇ?

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਬਿਲਕੁਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ...

ਡਾ. ਉਮਾ: ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦਿਮਾਗ ਵਿਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਪਰਖੀ ਹਰ ਖੋਜਬੀਨ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ.. ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਝਗੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੀ ਹੈ... ਵੈਸੇ ਪੇਪਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ?

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਐਵੀਡੈਂਸ ਆਫ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ...

ਡਾ. ਉਮਾ: ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ...! ਬੋਲੋ ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ... ਹੁਣ... !

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਲਉ ਕੋਫੀ ਵੀ ਆ ਗਈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮਤਲਬ ਦਾ ਹੈ ! ਚਲੋ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕੀ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਸੱਚ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਹੀ ਲੱਭ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਧਾਰਣਾ ਸਹੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ...

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਨਹੀਂ ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ ਐਵੇਂ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ! ਤਾਜੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਰੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਹੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ..

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਜਿਵੇਂ?

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਜਲਵਾਯੂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਵਧਣਾ, ਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਲੰਬਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਸੱਭ ਕੁਝ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ....

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਹਾਂ...ਇਤਰਾਂ ਤਾਂ ਵਰਖਾ ਦਾ ਚੱਕਰ ਵੀ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ... ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਕੀ ਹੈ?

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਕ ਬਣਧਾਰੀ ਜੀਵ ਮੇਲੋਮਿਸ ਸਦਾ ਲਈ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ...

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਮੇਲੋਮਿਸ? ਮੈਂ ਕਦੇ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ !

ਡਾ. ਉਮਾ: ਮੇਲੋਮਿਸ, ਚੂਹੇ ਦੀ ਇਕ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੀ ਗ੍ਰੇਟ ਬੇਰੀਅਰ ਰੀਫ ਵਿਚਲੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟਾਪੂ, ਬ੍ਰੇਮਬਲ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਥਣਧਾਰੀ ਜੀਵ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ...

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਪਰ ਇਸਦਾ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ?

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ:ਤਪਸ਼ ਕਾਰਨ ਚੋਟੀਆਂ ਦੀ ਬਰਫ ਪਿਘਲ ਗਈ ਜਿਆਦਾ! ਵੱਧ ਗਿਆ ਜਲ ਪੱਧਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ! ਮੇਲੋਮਿਸ ਦੀਆਂ ਖੁੱਡ ਵਿਚ ਭਰ ਗਿਆ ਪਾਣੀ ! ਹੋ ਗਿਆ ਖਤਮ ਉਸਦਾ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ... ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਖਤਮ..

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ ! ਇਹ ਚੂਹਾ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਿਸ ਉੱਚਾਈ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਖੁੱਡ ਬਣਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ ਉਸ ਸਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਵਰਖਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ.. ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ, ਪ੍ਰਜਨਣ ਖੇਤਰ ਸਾਰੇ ਖਤਮ..

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਹਾਏ! ਤਾਂ ਤੇ ਖਤਰਾ ਸੱਚ ਵਿਚ ਮੰਡਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ...!

ਡਾ. ਉਮਾ: ਹਾਂ ਬਿਲਕੁਲ, ਚਲੇ ਹੁਣ ਡਾ ਕਰਮਜੀਤ ਦੇ ਖੋਜੀ ਦਾ ਪੇਪਰ ਵੀ ਵੇਹਨੇ ਆਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ....

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਠੀਕ ਹੈ ...! ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਤੱਟੀ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੱਟੀ ਖੇਤਰ ਬਹੁਤ ਬਚਿੱਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖੇਤਰ ਭੂਮੀ, ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਅਤੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਸੱਭ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ... ਇਹ ਬਹੁਤ ਜਿਆਦਾ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਝੁੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਵਾਸ ਉਪਲਬਧ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਥਲੀ, ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੇ ਵਾਯੂ ਮੰਡਲੀ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਕਿਰਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਰਿਆਵਰਣੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਉਮਾ: ਹੁਣ ਵੇਖੋ, 39 ਮਹਾਂਨਗਰ ਤੱਟਾਂ ਦੇ 100 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਦਾਇਰੇ (ਘੇਰੇ) ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਬਾਦੀ ਵਾਲੇ 12 ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਿੰਨੋਂ ਦੇਵੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਨੂੰ ਐਨੀ ਵਿਆਪਕ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ !

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਗਿਆਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ 'ਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖਣੀ ਹੋਵੇਗੀ !

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਦੋ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਉਦਯੋਗਿਕੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੇ ਪਥਰਾਟੀ ਬਾਲਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਣ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਵਿਚ

ਅਚਾਨਕ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਮੀਥੇਨ ਵਰਗੀਆਂ ਗ੍ਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦਾ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪੱਧਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ !

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਧੰਨਵਾਦ ਜੀ, ਹੋਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਦੇ ਵਾਧੇ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰੋ !

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਤੋਂ ਕਰੀਬ 10,000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਦੀ ਸੰਘਣਤਾ ਲਗਭਗ 280 ਪੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. ਮਤਲਬ 280 ਭਾਗ ਪ੍ਰਤੀ ਦਸ ਲੱਖ ਸੀ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ 395 ਪੀਪੀਐਮ ਹੈ !

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਇਸ ਵਿੱਚ 2000 ਅਤੇ 2009 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 2 ਪੀਪੀਐੱਮ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵੀ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ 0.6 ਤੋਂ 0.9 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਵਧਿਆ ਹੈ !

ਡਾ. ਉਮਾ: ਹਾਂ, ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲ ਵਿਚ ਤਾਪਮਾਨ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਦੁਗਣੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬਦਲਾਅ ਵੀ, ਜਲਵਾਯੂ ਅਤੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ..

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਕਾਰਨ ਧਰੁਵੀ ਹਿੰਮ-ਟੋਪੀਆਂ ਦਾ ਪਿਘਲਣਾ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਹਿੰਮ-ਟੋਪੀਆਂ, ਹਿੰਮ-ਚਾਦਰ, ਹਿੰਮ-ਨਦ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬਰਫ ਸੁੰਗੜਨ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਕਾਰੀ ਹਿੰਮ-ਸ਼ੈਲ ਅਤੇ ਆਈਸ-ਸ਼ੈਲਵ ਟੁੱਟਣ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਧਰੁਵੀ ਹਿੰਮ-ਸਿਖਰਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚ ਅਲੀਬਡੋ ਮਤਲਬ ਅੱਤ ਦੀ ਸਫੈਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਪਰਾਵਰਤਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ !

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਪਰ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਰਫ ਪਿਘਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਸਫੈਦੀ ਵਿਚ ਕਮੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਵੱਧ ਜਜ਼ਬ ਹੋਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਪਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਉਮਾ: ਇਸ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗਰਮ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮੌਲਿਨਜ਼ ਵੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ !

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਇਹ ਮੌਲਿਨਜ਼ ਕੀ ਨੇ?

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਇਹ ਬਰਫ ਦੇ ਉਪਰ ਧਰਾਤਲੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਬਣੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਬਰਫ ਨੂੰ ਪਿਘਲਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ! ਇਸ ਨਾਲ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੀ ਗਤੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਹਾਅ ਸਮੁੰਦਰ ਵੱਲ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ...

ਡਾ. ਉਮਾ: ਅਤੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਵੱਡਾ ਬਰਫ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਟੁੱਟਿਆ ਉਹ ਆਈਸਬਰਗ ਮਤਲਬ ਹਿੰਮਸ਼ੈਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਤੈਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਉੱਤਰੀ ਧਰੁਵੀ ਬਰਫ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਸੁੰਗੜਨ ਕਾਰਨ ਧਰੁਵੀ ਰਿੱਛ 'ਤੇ ਵੀ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਬਰਫ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਪਣੇ ਭੋਜਨ ਸੀਲ ਮੱਛੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਬਰਫ ਦੇ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਦੂਰ ਖਿਸਕ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਹੁਣ ਦੇਖੋ, ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਹੁਰੀਕੇਨ ਬੇਅ ਵਿਚ ਬਰਫ-ਮੁਕਤ ਅਵਧੀ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 20 ਦਿਨ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਬਰਫ ਛੇਤੀ ਪਿਘਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ !

ਡਾ. ਉਮਾ: ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਖੋਜ-ਪੱਤਰ ਪੂਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ...ਸਹਿ-ਲੇਖਕ ਵੀ ਹੋ... ਇਹ ਦੱਸੋ ਕੀ ਸ਼ੀਸ਼ਮਾਰੇਫ ਦੇ ਵਧਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਲਾਸਕਾ ਦੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲਮਗਨ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ? ਕੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਅੰਕੜੇ ਵੀ ਹਨ...?

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਹਾਂ ਜੀ ! ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤਾਂਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਡਾ. ਉਮਾ: ਲਓ ! ਸਮੁੰਦਰੀ ਪੱਧਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ... !

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ...

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਗ੍ਰੀਨਲੈਂਡ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ...

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਗ੍ਰੀਨਲੈਂਡ ਵਿਚ ਬਰਫ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਿਘਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਲ 1993 ਅਤੇ 2003 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਰਫ ਦੇ ਖੁਰਨ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਦਰ 50 ਤੋਂ 100 ਅਰਬ ਟਨ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਹੋ ਵਧ ਗਈ ਹੈ।

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਹਾਂ ! ਇਸ ਉਪਰ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਰਾਹੀਂ ਸੰਨ 1979 ਤੋਂ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, 4 ਸਤੰਬਰ, 2012 ਨੂੰ ਆਰਕਟਿਕ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਬਰਫ ਦਾ ਫੈਲਾਅ 1979-2000 ਦੀ ਔਸਤ ਤੋਂ 50% ਘੱਟ ਸੀ।

ਡਾ. ਉਮਾ: ਸੰਨ 2002 ਵਿਚ ਅੰਟਾਰਕਟਿਕ ਪ੍ਰਇਦੀਪ ਦੇ ਪੂਰਵੀ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਤੈਰਦਾ ਬਰਫ ਦਾ ਵੱਡਾ ਅਕਾਰੀ ਟੁਕੜਾ ... ਲਾਰਸਨ 'ਬੀ' 500 ਅਰਬ ਟਨ ਬਰਫ ਦੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਕੇ ਛੋਟੇ ਹਿੰਮਖੰਡਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖਿੰਡਕੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਘਟਿਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅੰਕੜੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹੋਣ ! ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ ਕਿ ਅੰਟਾਰਕਟਿਕਾ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਮੱਛੀ ਕ੍ਰਿਲ, ਦੀ ਅਬਾਦੀ 1970 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲਗਭਗ 80% ਘਟ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ ਹੋਇਆ 2.5 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਦਾ ਵਾਧਾ!

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਪਰ ਕੀ ਇਸ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਲਈ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ?

ਡਾ. ਉਮਾ: ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀ.ਐਚ.ਜੀ. ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਮਾਤਰਾ ਪਥਰਾਟੀ ਬਾਲਣਾ ਦੇ ਬਲਣ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ!

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੀ ਗ੍ਰੇਟ ਬੈਰੀਅਰ ਰੀਫ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜੈਵਿਕ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪਰਿਆਵਰਣੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚ 1500 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੱਛੀਆਂ, 400 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੂੰਗੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਚ 50% ਤੱਕ ਦੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਹੈ ਲਾਰਬਨਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਕਾਰਨ ਵਧਿਆ ਤੇਜ਼ਾਬੀਪਨ !

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਓਹ..

ਡਾ. ਉਮਾ: ਓਹ ਕੀ ? ਐਨੇ ਸਬੂਤ ਤਾਂ ਮਿਲ ਗਏ ! ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤ 'ਚ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦਿਉ...!

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਲਿਖਾਂਗਾ... ਉਮਾ ਲਿਖਾਂਗਾ.. ਪਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਠੋਸ ਤੱਤ ਜੁਟਾ ਲਵਾਂ..

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਹੋਣ 'ਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾਈਟ੍ਰੋਜਨ ਦਾ ਸੋਖਣ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ , ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਜੀਵ ਕੁਆਲਾ, ਪਾਂਡਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪੌਸ਼ਣ ਪੂਰਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਖ਼ਤਮ!

ਡਾ. ਉਮਾ: ਜੇਕਰ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਝਾੜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ।

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਹਾਂ ਜੀ ! ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਭੋਜਨ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜਲ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ।

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਸਾਲ 2009 ਵਿਚ ਮੌਨਸੂਨ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਕਰੀਬ 20% ਅੰਨ-ਉਤਪਾਦਨ ਘਟ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਸੋਕੇ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਹੜ੍ਹ ਕਾਰਨ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਫਸਲ ਸੁੱਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਡੁੱਬਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਦਾਲਾਂ, ਤਿਲ, ਚੀਨੀ ਪਿਆਜ਼ ਅਤੇ ਆਲੂ ਵਰਗੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਰੇਟ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ !

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਦਾਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਆਦਿ ਕਾਰਨ ਉਪਭੋਗਤਾ ਵੀ ਮਰਿਆ..

ਡਾ. ਉਮਾ: ਹੋਰ ਕੀ? ਖੇਤੀ-ਬਜ਼ਾਰੀਕਰਨ ਦੀ ਕਿਸਾਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਵਾਸਤੇ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ... !

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਐਫ.ਏ.ਓ (ਖਾਧ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਸੰਗਠਨ) ਨੇ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭੁੱਖੇ ਪੇਟ ਸੋਣ ਵਾਲੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਇਕ ਸੌ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਣਕ, ਚੌਲ ਵਰਗੇ ਮੁੱਖ ਅਹਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਣਾ।

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਵਧਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਭੋਜਨ

ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾ ਅਸਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੇਤੀ 'ਤੇ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ?

ਡਾ. ਉਮਾ: ਲਗਭਗ 15 ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸਮੀਖਿਆ ਨਾਲ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਵੀਂਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਣ 'ਤੇ ਕਣਕ-ਉਤਪਾਦਨ 60 ਲੱਖ ਟਨ ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ !

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਕਣਕ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਮੁੱਲ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕ ਹਾਨੀ ਡੇਢ ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਯਾਣੀ 10,500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਹਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ!

ਡਾ. ਉਮਾ: ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਖੋਜ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾ. ਪੀ. ਕੇ. ਅਗਰਵਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਗਲੇ 10 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਣਕ ਉਤਪਾਦਨ 390 ਲੱਖ ਟਨ ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ! ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਬਿਨਾ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ।

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਖੇਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਾਰਨ ਝੋਨੇ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ 2020 ਤੱਕ 6.7%, 2050 ਤੱਕ ਅਤੇ 15.1% ਤੱਕ ਕਮੀ ਆਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਕਮੀ 28% ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ 1 ਤੋਂ 4 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਆਲੂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 5 ਤੋਂ 40% ਅਤੇ ਸੋਇਆਬੀਨ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ 11 ਤੋਂ 36% ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ ! ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੁੱਖੇ ਪੇਟ ਸੌਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਕੀ ਗੁੱਲ ਖਿੰਡਾਏਗੀ , ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ !

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਅੱਛਾ...! ਆਲੂ ਪਕੌੜੇ ਵੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣਗੇ...?

ਡਾ. ਉਮਾ: ਹੋਰ ਕੀ..

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਣਾ ਹੀ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ..

ਡਾ. ਉਮਾ: (ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ) ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ ਮੈਂ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹਾਂ.. ਅਤੇ ਕੋਫੀ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਇਕ-ਇਕ ਕੱਪ ਚਾਹ ਹੋ ਜਾਵੇ...

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਹਾਂ ਚਾਹ ਅਤੇ ਪਕੌੜੇ ਤਾਂ ਖਾਧੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ...!

.....ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਦਲਾਅ ਸੰਗੀਤ.....

.....ਦ੍ਰਿਸ਼ ਤੀਜਾ.....

(ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਜਾਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼)

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਕੀ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ 'ਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਸੰਕਟ ਹੈ?

- ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ:** ਹਾਂ ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਤਤਕਾਲ ਅਸਰ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੈ ਦੁੱਧ-ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਉਪਰ ! ਇਸ ਕਾਰਨ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੁੱਧ-ਉਤਪਾਦਨ ਲਗਭਗ 18 ਲੱਖ ਟਨ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ - ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਨਸਲਾਂ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਝੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕੀਆਂ।
- ਡਾ. ਸੰਦੀਪ:** ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 2050 ਤੱਕ 1 ਕਰੋੜ 50 ਲੱਖ ਟਨ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੀ ਭੇਂਟ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਨਸਲਾਂ ਅਤੇ ਮੱਝਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੀਆਂ !
- ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ:** ਕਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਅਧਿਐਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਸਾਗਰਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਲਗਭਗ 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਉੱਪਰ ਉਠ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀਆਂ ਗ੍ਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਜਮਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜੇਕਰ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ !
- ਡਾ. ਸੰਦੀਪ:** ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਣ ਨਾਲ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਧਰੁਵੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਰਫ਼ ਪਿਘਲਣ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵਧਣ ਕਰਕੇ ਤੱਟ ਵਰਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਗਰਾਂ ਦਾ ਵਧਦਾ ਪੱਧਰ ਮਾਲਦੀਪ ਜਿਹੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀਪਾਂ ਨੂੰ ਡੁਬੋ ਦੇਵੇਗਾ; ਖਾਰਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਮਿਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਦੇ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇਗਾ।
- ਡਾ. ਉਮਾ:** (ਰਸੋਈ 'ਚੋਂ ਚੀਕ ਕੇ) ਨਾਲ ਹੀ ਤੱਟਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਨਮ-ਭੂਮੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉੱਗੀ ਮੈਂਗੋਵ ਮਤਲਬ ਕੱਛ ਬਨਸਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ:** ਧਰਤੀ ਦੇ ਗਰਮਾਉਣ ਨਾਲ ਜਲਵਾਯੂ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਬਦਲਾਅ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਲਈ ਵੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
- ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ:** ਉਮਾ ਤੁਸੀਂ ਇਧਰ ਹੀ ਆ ਜਾਉ.. ਪਕੌੜੇ ਮੈਂ ਤਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ.. (ਹੱਸੀ) ਹਾਂ !
- ਡਾ. ਸੰਦੀਪ:** ਹੁਣ ਇਕ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਦੋਹਨ ਹੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਨਾਸ਼ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਲਿਆਇਆ ਹੈ।
- ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ:** ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਧਨ ਹਨ, ਪਰ ਲਾਲਚ ਦੇ ਲਈ ਨਹੀਂ। ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਗਭਗ 2% ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਦੇ 80% ਸਾਧਨ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਹੀ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- ਡਾ. ਸੰਦੀਪ:** ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ ਤੁਸੀਂ ! ਇਸ ਵਧਦੀ ਗਰਮੀ ਦੀ ਭਿਣਕ ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਤੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਾਂ। ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ ਵਧਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਨਾਲ ਪਿਘਲੀ ਉਤਰੀ ਧਰੁਵਾਂ ਦੀ ਬਰਫ਼ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਸੰਨ 1970 ਦੇ ਦਸ਼ਕ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ 15 ਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਖਿਸਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਬਨਸਪਤੀਆਂ, ਜੰਗਲੀ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਕੀਟਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ 1,700 ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਹਰ ਸਾਲ ਧਰੁਵਾਂ ਦੇ ਵੱਲ ਸਿਮਟਦੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਲਾਇਨ (ਉਜਾੜੇ) ਦੀ ਦਰ ਮਾਪੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਮੌਨਸੂਨ ਆਪਣੀ ਚਾਲ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਬਾੜਮੇਰ ਵਿਚ ਆਏ ਹੜ੍ਹ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਪੂਰਬੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਸੋਕੇ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਕ ਬੁਰੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ.. ਪਰ ਕਿਹਾ ਇਹ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਦੇ ਉਤਸਰਜਨ ਵਿਚ 30% ਦੀ ਵੀ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ 17.5% ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ !

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਪੂਰਾ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ! ਜਲਵਾਯੂ ਮਿੱਤਰ ਨੀਤੀਆਂ ਜੀਵਣ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਵੀ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ , ਰੁਜਗਾਰ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨਗੀਆਂ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਵੀ ਰਹੇਗੀ ! ਹਾਂ ਬੱਸ ਦੌਲਤ ਕੁੱਝ ਹਥਾਂ ਕੋਲ ਸਿਮਟ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇਗੀ !

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਵੱਡਾ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਘਰਾਂ, ਦਫਤਰਾਂ, ਕਾਰਾਂ, ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿਚ ਪਥਰਾਟੀ ਬਾਲਣਾਂ - ਕੋਲਾ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ, ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ, ਪੈਟਰੋਲ ਆਦਿ ਕਾਰਬਨ ਅਧਾਰਿਤ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਵਧਦਾ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ।

ਡਾ. ਉਮਾ: (ਰਸੋਈ 'ਚੌ') ਇਸ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭਣੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਉਤਸਰਜਨ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਕਟੌਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ।

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਹੁਣ ਦੇਖੋ ਹਾਲੈਂਡ ਵਿਚ ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਣ ਨਾਲ ਤਿਤਲੀਆਂ ਦੇ ਕੈਟਰਪਿੱਲਰ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਲੈਕ ਟਰਨ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਆਂਡੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਟੁੱਟੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿੱਕਲਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਭੋਜਣਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਤਾਂ ਕੈਟਰਲਪਿੱਲਰ ਯਾਨੀ ਸੁੰਡੀਆਂ ਤਿਤਲੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਉੱਡ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਬਲੈਕ ਟਰਨ ਚਿੜੀ ਹਾਲੈਂਡ ਵਿਚੋਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਉਮਾ: ਇਹ ਲਉ ਪਕੌੜੇ ਹੋਰ..

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੋ ਡਾ. ਉਮਾ ਚਾਹ ਮੈਂ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ...

ਡਾ. ਉਮਾ: ਧੰਨਵਾਦ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ! ਹਾਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ 'ਤੇ ਹੋਰ ਚਰਚਾ ਕਰੀਏ... 80% ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹਨੀ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ...

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਨਹੀਂ ਉਮਾ.. ਤੁਹਾਡੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇਖ ਕੇ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਿਰਫ ਤੁਹਾਡੀ ਨਹੀਂ ਹੈ... ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਹੈ.. ਅਤੇ ਭਾਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਅਗਲੇ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਗਰਮਾਉਂਦੀ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਘੁਟਦਾ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਹੀ ਕੁਝ ਲਿਖਾਂਗਾ..

ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: ਓ ਵਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਦੇਣਾ..

(ਹੱਸੀ)

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ: ਲਉ ਚਾਹ, ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਾਡਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭਾਵੇਂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮੰਡਰਾਉਂਦੇ ਖਤਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੱਤਰ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਣਾ..

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨੋਂ ਦੇਵੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾਵਲਕਾਰ ਤੋਂ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖਕ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਰਹੋਗੀਆਂ।

ਡਾ. ਉਮਾ: ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ! ਹੁਣ ਐਨੀ ਭਿਆਨਕ ਤਸਵੀਰ ਵੇਖ ਕੇ ਵੀ ਮੂੰਹ ਤਾਂ ਨਾ ਮੋੜੋ, ਜਿਹੜੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤੱਥ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਿਖੋ.. ਕੁਝ ਸਾਰਥਕ ਤਾਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ..

ਡਾ. ਕਿਸ਼ਨ: ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਿਰਾਰਥਕ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ..

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਅਤੇ ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ: (ਇਕੱਠੇ) ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ.. ਹਾਂ ਪਕੌੜੇ ਗਰਮ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਖਾ ਲੈਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ..

(ਹੱਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ:

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ: ਲੇਖਕ, ਕਲਾਕਾਰ, ਗੀਤਕਾਰ, ਭੰਡ, ਚਿਤਰਕਾਰ, ਬੁਤਘਾੜੇ ਤੇ ਫਿਲਮਸਾਜ ਆਦਿ !

ਪ੍ਰਸ਼ਨ-2 ਜਲਵਾਯੂ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਮੂੰਹ ਮੋੜਨਾ ?

ਉੱਤਰ: ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬਦਲਾਅ ਨੂੰ ਰੋਕਨ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਪਰਿਆਵਰਣੀ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ , ਸਹਿਜ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਜੀਵਣ ਅਤੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਆਸੰਤ ਵੰਡ ਵੱਲ ਵਧ ਸਕਦੇ ਹਾਂ !